

kun he kohtaavat huumeiden käyttäjiä. Kysymys on siitä, miten he tätä valtaa käyttävät. Valitsevat käytännöt synnyttävät turhan paljon kipukohtia, kaikissa Pohjoismaissa.

Tässäkin asiassa Tanska on pyrkinyt lähtemään omille teilleen. Vuoden 1997 sosiaalilainsäädännön uudistuksessa omaksumme yleisperiaatteeksi käyttäjäsuuntautuneisuus (brugeroorientering). Tarkoituksena on kuulla sosiaalipalvelujen käyttäjiä – asunnotonta, mielenterveyden ongelmista kärsivää, huumeongelmaista – ja saada hänet mukaan päättämään häntä itseään koskevista toimista. Häntä halutaan kohdella aktiivisena, päteväenä ja vastuullisena kansalaisena.

Vibeke Asmussenin ja Esben Houborg Pedersenin artikkelit selostavat niitä käytännön toimia, joihin käyttäjäsuuntautu-

neisuus on johtanut huumeongelmaisten kohtaamisessa. On syntynyt käyttäjien omia organisaatioita edustamaan heitä politiikan tasolla. Tutkimusta on kohdistettu selvittämään käyttäjien kokemuksia, elinolosuhteita ja mielipiteitä. On luotu matalan kynnyksen toimipisteitä tavoittamaan kaikkein syrjäytyneimpiä huumeiden käyttäjiä, ja sosiaalitoimen paikallishallintoon on perustettu neuvostoja, joissa huumeiden käyttäjät ja ammattilaiset pohtivat yhdessä toiminnan järjestelyjä. Yksittäinen huumeiden käyttäjä halutaan mukaan häntä koskevan toimintasuunnitelman laadintaan.

Kirjoittajien arvio näiden uudistusten merkityksestä ja toivuudesta on varovainen, foudcault'laisten pohdintojen sävyttämä. Kyse on edelleen vallankäytöstä, uudenlaisesta vallankäytön teknologiasta. Sitä paitsi

nämä uudistukset ovat herkästi poliittisten suhdanteiden armoilla.

Koko huumeongelmaisten kohtaamisen kenttää kirjan artikkelit eivät kata. Terveydenhoitoa sivutaan vain ohimennen, kuva eri viranomaisten yhteistyön ongelmista jää ylimalkaiseksi. Eivätkä keskustelut focusryhmissä suinkaan riittä paljastamaan viranomaisten toimintaan sisältyviä riskejä ja ongelmia, esimerkiksi korruption uhkaa poliisin keskuudessa. Kokeneen suomalaisen poliisiupseerin suusta olen itse kuullut arvion, että on vain ajan kysymys, kun täälläkin tulevat ilmi korruptiotapaukset. Mutta kuten sanottu, kirja on hyvä avaus. Taas uusi sulka NAD:n hattuun. Kettil Bruunin, sen toiminnan käynnistäjän, perintö on hyvissä käsissä.

Kansankotiin maastoutuneet

ANU SUORANTA

Ulkoministeri Anna Lindhin muistotilaisuudessa sekä sosiaalidemokraattisen nais- että nuorisoliiton muistosanat lausuneet lukeutuivat kansankodin kansallisiin vähemmistöihin. Myös pakolaisvuotensa Ruotsissa viettänyt Kreikan ulkoministeri Georgios Papandreou piti muistopuheensa ruotsiksi. Muistotilaisuuden etninen moninaisuus osoitti vähemmistöt osaksi ruotsalaista yhteiskuntaa. Runsaan puolen vuosisadan ajan jatkunut muutto on muuntanut siirtolaiset kansallisiksi vähemmistöiksi, ja

he ovat mukana tekemässä kansankotia. Mutta ovatko ruotsinsuomalaiset, alkuperältään Suomen lappilaiset mukana rakentamisen projektissa?

Hanna Snellman pureutuu teoksellaan ”Sallan suurin kylä – Göteborg” göteborginlappilaisen muuttoon Ruotsiin 1960- ja 1970-luvulla ja elämään uudessa ympäristössä. Toisen maailmansodan jälkeen noin puoli miljoonaa suomalaista on muuttanut Ruotsiin. Tyypillisimmin muuttotappiokunnat löytyvät Lapin läänistä. Muuttaessaan maahan

Hanna Snellman
Sallan suurin kylä –
Göteborg
Helsinki: SKS, 2003
295 s.

suomalaiset olivat siirtolaisia. Voi väittää, että heidän asuttuaan ja työskenneltyään maassa ylisukupolisesti siirtolaisuus hälvenee ja jäljelle jää ulkomaa-laistausta. Snellman jäljittää haastatteluille rakentuvassa kansatieteellisessä teoksessaan elä-

mää vieraalla maalla maahanmuuton jälkeen. Haastateltavat ovat ensimmäisen polven maahanmuuttajia. Keskeistä on poh-tia lappilaisen yhteisöllisyyden ilmenemistä suurkaupungissa. Teoksessa Salla toimii lappilaisuuden metaforana ja Göteborg suurkaupungin.

Snellmanin teos ottaa metodi-sesti etäisyyttä kansatieteen vahvaan traditioon, jossa elämän eri osa-alueilla on omat lokeronsa. Snellman viittaa kysymyksen asettamisen valtaan ja kritisoii tieteenalallaan pitkään toteutetua tutkimustapaa, joka pahim-millaan nojasi mm. 24-sivuisen haastattelurunkoon ”ohjeita ja kysymyksiä teollisuustyöväestön haastattelututkimusta varten”. Snellman tekee omat lähtökoh-tansa, tutkijanpositionsa läpinä-kyviksi ja positiivisen uteliaisuuden siivittämänä näkee ja erittelee maahanmuuttajien elämää kokonaisuutena. Snellmanin teos ei pyri antamaan yksiulot-teista vastausta asettamaansa ky-symykseen, ”ovatko Ruotsiin muuttaneet lappilaiset tyyty-väisiä ratkaisuunsa”. Ymmärtäminen ja eläytyminen tutkitta-vien maailmaan on taitolaji. Teoksen problematiikka on omissa ajassamme. Nykyisyyttä tehdään ymmärrettäväksi tulkit-sevalla katseella menneeseen. Akateemista tutkimusta on usein arvosteltu viileän erittelevästä katseesta yhteiskuntaan. Snellmanin katse on lämmin, mutta analysoiva.

Lapista lähdettiin Ruotsiin töihin väliaikaisesti. Mutta jää-ttiin pysyvästi. Ajatus väliaikai-suudesta teki muuton helpoksi. Muuttoa ei myös liiemmästi ai-kailtu, se tehtiin äkkinäisesti. Yleisimmin lähdettiin kesällä Ruotsista kotiseudulle tulleiden lomailijoiden matkaan. Valtaosa

muuttajista oli nuoria, alle 25-vuotiaita. Työntävänä tekijänä Suomen Lapissa oli kotiseudun työnpuute ja vetävänä tekijänä Ruotsissa varma työpaikka. Eräs haastatelluista, sallalainen tyttö, totesi kansa-, kansalais- ja rippi-koulun suoritettuaan käyneensä kaikki koulut. Tavoitteena oli aloittaa palkkatyö mahdollisimman nuorena. Paradoksaalisesti pohjoissuomalainen yhteiskun-ta ei tarvinnut palkkatyönteki-jöitä. Siksi miehet menivät Vol-ville, naiset Estrellaan ja tekstii-ritehtaisiin. Ruotsi tarjosi suo-malaisille, jugoslaveille ja kreik-kalaisille ”paanatyötä”. Volvolla paana syyti autoja, Felixillä liha-pullia ja Estrellalla perunoita. Etäisyys – niin maantieteellinen kuin elämäntavallinen – Lapin kairasta Göteborgin kaupunkiin oli pitkä. Erästäkin Snellmanin haastateltavaa hämmensi auto-tehtaan tahti: ”Tuntu silloin, et-tä siellä on niin hirveä vauhti päällä, ettei tätä kauan aikaan riitäkään tätä työtä. – – Ja se tuntu, että nehän on kohta kaik-ki, koko maailma täynnä näitä autoja.” Töitä Ruotsissa kuiten-kin riitti ja sana mahdollisuuk-sista kulki Suomeen. Nuoret ty-töt aloittivat usein sukulaistensa lastenhoitajina – haaveilivat tehdastyöstä ja vapaa-ajasta. Muuten, toistuva kuvio teollistumi-sen ja sukupuolen kytköksestä jo muutaman vuosisadan takaa. Tyttö sai ajan myötä lastenhoi-toa paremmin palkatun tehdas-työn, tilalle perheeseen tuli uusi sukulaistyttö, ja kiertokulku jat-kui. Leimallista Lapin läänin alueelta Ruotsiin muutolle 1960- ja 1970-luvulla olikin ketjumuu-tto tai ryhmämuutto, eli haastateltavat olivat muutta-neet Ruotsiin jonkun perässä tai jonkun kanssa. Snellman tiivistääkin lappilaisten muuton kes-

keisen piirteen: ”kaikissa per-heissä on joku, joka on lähtenyt ensimmäisenä”.

Göteborgissa asuttiin lähiöissä ja lähellä toisia suomalaisia. Ruotsalaisen yhteiskunnan tur-vaverkossa oli aukkoja, joita suomalaisyhteisö paikkaili epä-virallisen sosiaaliturvan keinoin. Tyypillisimmillään asutettiin uudet maahanmuuttajat omiin koteihin, autettiin työpaikan haussa, avitettiin kielivaikeuksis-sa ja hoidettiin naapurin suoma-laisperheen lapset. Snellman to-teaa, että yhteisössä oli sisäänra-kennettuna ajatus, että maan-miehen alkutaivalta uudessa ympäristössä helpotetaan. Silloin-kin kun ruotsalainen hyvinvointi-valtio tarjosi palvelujaan, saatoi kielitaidottomuus hankaloit-taa kanssakäymistä. Hätiin löy-tyi usein virallisen järjestelmän ulkopuolinen suomalaiskontak-ti. Neljä vuotta Göteborgissa asuneelle naiselle saatiin synny-tysongelmien ilmetessä tulka-tuksi, mitä piti tehdä, vasta kun apuun saapui sairaalan suomen-kielinen siivooja. Lapsen syn-nyttyäkin kieli tuotti tepposen: ”Ja se sano, että det var en gosse. Niin mulle, että mikä? Kyllähän minä pojke ja flicka ymmärrän, mutta herranjumala, mikä siel-tä tuli mikä? Näyttäkää!” Maa-hanmuuttajien kielitaito karttui toki vuosien kuluessa, kielikurs-seilla, lukemalla lehtiä ja kirjoja sekä tehokkaimmillaan lasten-lasten kanssa puhumalla. Ongel-mana oli, että viranomaisten ja palvelujen kanssa tai vuoksi oli asioitava ruotsiksi maahanmuu-ton alkutaipaleesta saakka. Suo-meksi ei ruotsalaisen yhteiskun-nan kanssa pärjännyt. Nekin Snellmanin haastateltavista, jot-ka hallitsivat kielen melko hy-vin, kokivat usein tarvitsevansa tulkkia lääkärissä ja neuvolassa

asioidessaan. Tätä yksilön ja yhteiskunnan kohtaamisten epävarmuutta paikkasi osaltaan suomalaisten vahva yhteisöllisyys. Mutta saattoiko yhteisöllisyyden kääntöpuolena olla jääminen tai jättäytyminen yhteiskunnan laidalle tai ulkopuolelle?

Snellman toteaa tutkimuksen jälkisanoina, että göteborginlappilaiset eivät näytä olleen erityisemmin aktiivisia yhteiskunnallisesti. Täsmennettynä voisi sanoa, että yhteiskunnallisuus oli yhteisöllisesti rajattua. Ruotsin-suomalaisten oma yhdistystoiminta oli hyvinkin vilkasta. Ker-

hot, seurat ja klubit täyttivät yhdessäolofunktion, mutta yhdistyksillä ei ollut liiemmästi kosketuspintaa ruotsalaiseen kansalaisyhteiskuntaan. Kansankodin moninaisuuden ja siirtolaistautojen esiin nostaminen yhteiskunnallisessa elämässä ja ruotsalaisessa julkisuudessa ei ole göteborginlappilaisten juttu. Pikemminkin päinvastoin. Ruotsiin muuttaneiden suomalaisten keskuudessa poliittinen passiivisuus on yleistä, äänestämässä ei liiemmästi ole käyty ja ammattiyhdistysliikekin tuntui oudolta. Eikä kansalaisuudella, Ruotsin

tai Suomen, ollut ajan kuluessa vahvaa sisältöä. Uuteen kansalaisuuteen ei Ruotsiin muuton jälkeen kiinnitytty ja Suomen kansalaisuus vaihdettiin tarvittaessa, mutta ei välttämättä. Entisen kotimaan tilalle ei tullut mitään vahvaa. Teosta lukiessa nouseekin vahvaksi ajatus, että lappilaiset lähtivät väliaikaisuuden muuttuttua pysyväksi kokonaan suomalaisesta yhteiskunnasta, mutta elävät vain osittain ruotsalaisessa yhteiskunnassa. Maastoutumisen seurauksena on saattanut olla myös huomaamattomuus.

Terveen järjen puolustus

SEPPO HELMINEN

Psykologi Esa Sariola, joka jo romaaniinsa ”Miehelle kuuluu kaikki” pohti miehen asemaa, käsittelee teemaa myös kolumnikokoelmassaan ”Tiedän mitä ajattelette”. Sariola ihmettelee, miten julkinen keskustelu tasarvosta ja seksistä käy Suomessa niin tavattoman kielteisten ääri- esimerkkien kautta. Mies on sohvalla makaava vaimonhakaaja, joka juoksee vieraisa ja tekee päätöksiä veljespiirien kabineteissa, ja nainen puolestaan nalkuttava uraohjus, joka riutuu kotitöiden alle ja köllöttää lopuksi vuoteessa kuin lahna. Yhtälöt ovat mahdottomia, mutta käyttökelpoisia.

Ylilyönnit ja irvikuvat ovat julkisuudelle helppoa aineistoa, koska ne palvelevat tehokkaasti sekä propagandistisia tarkoituksia että myynnin edistämistä. Tu-

los kuitenkin on, että asiat ja ihmiset sekoitetaan: epäitsekkydestä tai itsekkyydestä tulee sukupuolten ominaisuuksia, ei yksilöiden. Monelle kirjoittajalle sukupuolisodan lietsonta on leipätyötä, mutta on seassa aitoa mies- tai naisvihaakin – eli merkkejä asianomaisten omista itsetunto- ja identiteettihäiriöistä. Yleisesti ottaen: ”Naisten ja miesten rooleista puhutaan ikään kuin ne olisivat perimmäisen ihmisarvon kysymyksiä, vaikka ne alun perin kuitenkin ovat yhteistyön, työnjaon kysymyksiä.”

Määrittelijän valta on suuri niin parisuhteessa kuin julkisuudessaakin:

”Joka pystyy määrittelemään ihmisen, pystyy määräämään hänen kohtalonsa. Määritelmillä ei tarvitse olla paljoakaan tekemis-

Esa Sariola
Tiedän mitä ajattelette
Kirjoituksia miehestä,
naisesta, elämästä
Kirjapaja, 2003
230 s.

tä kohteensa tosiasiallisten tekojen kanssa, kunhan ne vain näytävät uskottavilta. Valehdella saa ja pitääkin, jos tahtoo värikkäitä tarinoita, arkiset totuudet kun usein ovat niin latteita.”

Syytöksistä puhdistautumisenkin muuttuu syytösten tunnistamiseksi: ”Määritelvät vangitsevat ihmisen.”

Se on hyvä muistaa niin kasvatuksessa kuin parisuhteessakin. Julkisuudelta sitä on toivotonta vaatia. Vallankäyttöä on sekun, että ottaa oikeudekseen tulkita